

**BANGKOK
UNIVERSITY**
THE CREATIVE UNIVERSITY

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น The Study of Vernacular Architecture

รองศาสตราจารย์ ดร.สदानุ สุขเกษม
ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

The Study of Vernacular Architecture

รองศาสตราจารย์ ดร.สदानุ สุขเกษม

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

T68002-2

ตำราเล่มนี้ผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

THE STUDY OF VERNACULAR ARCHITECTURE

ผู้แต่ง	รองศาสตราจารย์ ดร.ศดานุ สุขเกษม
สงวนลิขสิทธิ์	การทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่ส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แต่ง
พิมพ์ครั้งแรก	เดือนมกราคม 2569
จำนวน	60 เล่ม
เจ้าของ	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา	ชนัญชี ภั้งคานนท์
จัดพิมพ์โดย	มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
พิมพ์ที่	สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ 9/1 หมู่ 5 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120 โทร. 0-2407-3888 ต่อ 2850 e-Mail: bupress@bu.ac.th

ข้อมูลของบัตรรายการ

Cataloging in Publication Data

ศดานุ สุขเกษม.

การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น = The study of vernacular architecture / ศดานุ สุขเกษม ; ภาควิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. -- พิมพ์ครั้งแรก. -- ปทุมธานี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2569.
166 หน้า : ภาพประกอบ, แผนที่.

ดัชนี.

บรรณานุกรม.

ISBN 978-974-219-382-9

ISBN 978-974-219-383-6 (e-book)

1. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. (1) มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ภาควิชาสถาปัตยกรรม. (2) ชื่อเรื่อง.
- (3) ชื่อเรื่อง : The study of vernacular architecture.

NA208 ส162ก 2569

CIP

ใบรับแจ้งความตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 เลขที่ 1/2549

ตำราเล่มนี้ถูกพัฒนาและปรับปรุงมาจากเอกสารคำสอนวิชา สถาป.444 หัวข้อพิเศษเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (ARC444 Special Topics in Vernacular Architecture) ในระดับปริญญาตรี สาขาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ โดยมุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์และวิพากษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมากกว่าการอธิบายลักษณะหรือรูปแบบของสถาปัตยกรรม และเน้นการตั้งคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมพื้นถิ่น ซึ่งสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน ในช่วงการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะครึ่งศตวรรษหลังที่ผ่านมา สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสิ่งที่ท้าทายการเปลี่ยนแปลงของสังคม นั่นอาจจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่เราจะต้องตั้งคำถามและนิยามสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นใหม่ และการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมือง เช่น ในพื้นที่สลัม หรือชุมชนแออัด โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียซึ่งเป็นสถานที่ที่น่าหลงใหลสำหรับสถาปนิกและนักออกแบบ ในการที่เราได้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ได้สร้างความท้าทายที่ทำให้เราต้องกลับมาทบทวนนิยามตัวตนของตนเองใหม่ ไม่เพียงแต่ในระดับบุคคลหรือระดับภูมิภาค แต่บางครั้งแม้แต่ในระดับชาติ เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย รวมทั้งไทย เป็นต้น ความเป็นตัวตนของเรานั้นมาจากสภาพแวดล้อมที่เราอาศัยอยู่ ผู้เขียนมุ่งมั่นที่จะสร้างแรงบันดาลใจความสนใจในความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านจะได้ใส่ใจกับสิ่งต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมที่เราอาจไม่เคยสนใจแม้ว่าเราอาจจะเห็นมันอยู่ทุกวันนี้ก็ตาม หากเราลองมองไปรอบ ๆ ที่เราอาศัยอยู่และลองคิดถึงสิ่งที่มีค่าที่อยู่รอบตัวเรา คำถามคือ พวกมันส่งผลกระทบต่อความรู้สึกตัวตนของเราอย่างไร เราคิดอย่างไรกับมัน แล้วเราควรทำอะไรเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมในทวีปเอเชีย ประกอบด้วยประชากรแรก ประวัติศาสตร์อันยาวนาน และอารยธรรมที่เก่าแก่ที่สุด นอกจากนี้ ยังมีศาสนาที่สำคัญ เช่น อารยธรรมอินเดีย จีน และเมโสโปเตเมีย และเรามีศาสนาพุทธ ฮินดู ซินโต อิสลาม ลัทธิเต๋า เป็นต้น ประการที่สอง เรามีความหลากหลายในระดับภูมิภาค นั่นคือความหลากหลายในสภาพภูมิอากาศภูมิศาสตร์ ลักษณะภูมิประเทศ อาหาร และเครื่องแต่งกาย และประการที่สาม มีรูปแบบที่หลากหลายและแตกต่างกันของประเพณี เทศกาล การบูชาวิญญาณและเทพเจ้าท้องถิ่น ประการที่สี่ สถานที่ที่เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต สถานที่เหล่านี้ยังมีคนอาศัยอยู่ ประการที่ห้า มันเป็นสถานที่ที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอื่น เช่น ลัทธิล่าอาณานิคม การทับซ้อนกันซึ่งย้ายไปอยู่ในรูปแบบของการพลัดถิ่น และหลาย ๆ ครั้งเคยถูกครอบครองโดยอาณานิคมของยุโรป เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ลาว เวียดนาม พม่า กัมพูชา เป็นต้น ดังนั้น ในตำราเล่มนี้จะใช้สถานที่ส่วนใหญ่ในเอเชียเป็นตัวอย่างในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งใช้สถานที่ในประเทศไทย เป็นตัวอย่างพื้นฐานสำหรับการสนทนาแนวคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติเราจะไม่สามารถอธิบายได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่ผู้เขียนจะเลือกสถานที่ที่น่าสนใจเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการก่อสร้างทางกายภาพ แต่เป็นแหล่งแรงบันดาลใจในการพัฒนาการออกแบบที่ยั่งยืนในยุคปัจจุบัน นักออกแบบสมัยใหม่ได้เรียนรู้จากวิธีการใช้วัสดุ ทักษะการก่อสร้าง และการนำแนวคิดดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในยุคปัจจุบัน โดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์และคุณค่าที่สืบทอดต่อกันมา การรักษาและส่งเสริมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไม่เพียงแต่เป็นการปกป้องอดีตแต่ยังเป็นการวางรากฐานของอนาคตที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายทั้งรัฐบาล ชุมชน และผู้เชี่ยวชาญ จะทำให้เราสามารถรักษามรดกของเราไว้ได้อย่างเข้มแข็งและสร้างแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้จากมัน เราต้องเปิดใจรับความรู้สิ่งใหม่ ๆ พร้อมกับการเคารพในสิ่งที่มีอยู่ สร้างสรรค์อนาคต และภูมิใจในวัฒนธรรมที่เราได้สืบทอดมา ด้วยเหตุนี้ การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและการลงมือทำการอนุรักษ์จึงมีความจำเป็น ไม่เพียงเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นกระบวนการที่ทำให้คนรุ่นต่อไปสามารถเรียนรู้และสัมผัสกับคุณค่าที่แท้จริงของมรดกนี้ได้ด้วย

ตำราเล่มนี้ได้แบ่งออกเป็น 10 บท โดยเริ่มต้นจากการอธิบาย นิยามความหมายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น แนวคิดและกระบวนการของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น บทที่สอง จะอธิบายถึงชนบทพื้นถิ่นและการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของมนุษย์ บทที่สาม จะเป็นการดึงผู้อ่านเข้าไปสู่วัฒนธรรมและประเพณีที่มีอิทธิพลต่อการเกิดรูปของสถาปัตยกรรม รวมทั้งการมองสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในระดับต่าง ๆ บทที่สี่ จะมุ่งไปที่การปรับตัวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นต่อสภาพอากาศแต่ละท้องถิ่น บทที่ห้า จะกล่าวถึงเรื่องวัสดุและเทคโนโลยีการก่อสร้าง รวมถึงสัดส่วนของมนุษย์ต่ออาคาร บทที่หก มุ่งเน้นอธิบายคุณค่าของภูมิทัศน์พื้นถิ่นและความรู้สึกของสถานที่ บทที่เจ็ด สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมือง บทที่แปด จะอธิบายต่อเนื่องจากสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองคือการตั้งถิ่นฐานอย่างไม่เป็นทางการที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากอดีตอย่างมากในเมือง บทที่เก้า การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและความสำคัญ คุณค่าทางวัฒนธรรม และบทสุดท้ายจะว่าด้วยอนาคตของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

ผู้เขียนหวังว่าทั้ง 10 บทจะช่วยกระตุ้นความคิด และสร้างการตระหนักถึงเรื่องการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจทุกท่าน หากตำราเล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับผิดและนำไปแก้ไขในโอกาสต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.สดานู สุขเกษม
ธันวาคม 2568

คำนำ.....	I
สารบัญ	III
สารบัญภาพ	VI
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคืออะไร	1
1.2 ทบทวนแนวทางการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	4
1.3 การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในมิติต่าง ๆ	7
1.4 สรุป	9
เอกสารอ้างอิง.....	10
บทที่ 2 พื้นถิ่นชนบท: การตั้งถิ่นฐานและครอบครองพื้นที่.....	11
2.1 การเข้าถึงวัฒนธรรมและอัตลักษณ์	11
2.2 การตั้งถิ่นฐาน	12
2.3 ด้านจิตวิญญาณของสภาพแวดล้อมพื้นถิ่นชนบท	15
2.4 กระบวนการก่อสร้างโดยความไม่รู้ตัว.....	17
2.5 สรุป	19
เอกสารอ้างอิง.....	20
บทที่ 3 วัฒนธรรมพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรม.....	22
3.1 วัฒนธรรมและประเพณี	22
3.2 วัฒนธรรมในฐานะเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรม.....	25
3.3 แนวคิดการสำรวจเพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	27
3.4 การตีความความหมายสามระดับในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	29
3.5 สรุป	36
เอกสารอ้างอิง.....	37
บทที่ 4 สภาพอากาศและพื้นถิ่น	39
4.1 ว่าด้วยสภาพอากาศ	39
4.2 ชาน เฉลียง และลานบ้าน	53
4.3 การเลือกที่ตั้งกับสภาพภูมิอากาศ.....	57
4.4 การเรียนรู้จากอดีตเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน	59
4.5 สรุป	63
เอกสารอ้างอิง.....	64

บทที่ 5 วัสดุและการก่อสร้างพื้นถิ่น.....	66
5.1 วัสดุก่อสร้าง: ธรรมชาติกับอุตสาหกรรม.....	66
5.2 วัสดุจากธรรมชาติประเภทต่าง ๆ	69
5.3 การประกอบพิธีกรรมการก่อสร้าง.....	76
5.4 ขนาด สัดส่วนและมิติสัมพันธ์.....	78
5.5 สรุป	78
เอกสารอ้างอิง.....	80
บทที่ 6 ภูมิทัศน์พื้นถิ่น.....	81
6.1 แนวคิดของภูมิทัศน์.....	81
6.2 ภูมิทัศน์พื้นถิ่นคืออะไร	82
6.3 ความรู้สึกของสถานที่.....	85
6.4 แนวทางการรักษาและอนุรักษ์ภูมิทัศน์.....	88
6.5 สรุป	90
เอกสารอ้างอิง.....	92
บทที่ 7 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมือง.....	94
7.1 เมืองในฐานะสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม	95
7.2 ร้านค้าตึกแถว	99
7.3 อาคารพื้นถิ่นเมือง.....	101
7.4 คุณค่าและความสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมือง	102
7.5 สรุป	103
เอกสารอ้างอิง.....	105
บทที่ 8 การตั้งถิ่นฐานอย่างไม่เป็นทางการและความเป็นพื้นถิ่น	106
8.1 การตั้งถิ่นฐานอย่างไม่เป็นทางการ	107
8.2 การนิยามการตั้งถิ่นฐานไม่เป็นทางการกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	110
8.3 เศรษฐกิจภายในการตั้งถิ่นฐานไม่เป็นทางการ.....	111
8.4 ความพยายามและแนวทางการพัฒนา	113
8.5 การมองอนาคตของการตั้งถิ่นฐานที่ไม่เป็นทางการ	116
8.6 สรุป	117
เอกสารอ้างอิง.....	119
บทที่ 9 การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมมรดกพื้นถิ่น	121
9.1 ความหมายของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	121
9.2 ความสำคัญและคุณค่าทางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	124
9.3 แนวทางการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม	126

9.4 การรักษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	129
9.5 วิธีการศึกษาและอนุรักษ์พื้นถิ่น.....	131
9.6 สรุป	132
เอกสารอ้างอิง.....	134
บทที่ 10 อนาคตของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	136
10.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นกระบวนการ	140
10.2 การอยู่รอดของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น.....	141
10.3 ประเพณีกับความทันสมัย	143
10.4 ค้นหาประเพณีและอัตลักษณ์.....	144
10.5 ทิศทางอนาคต	146
10.6 ส่งท้าย	147
เอกสารอ้างอิง.....	149
คำถามท้ายบท.....	151
บรรณานุกรม	153
ดัชนี.....	164

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 Paul Oliver.....	1
ภาพที่ 1.2 House Form and Culture.....	4
ภาพที่ 1.3 Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World.....	7
ภาพที่ 2.1 เรือนกะเหรี่ยง จังหวัดเพชรบุรี.....	13
ภาพที่ 2.2 หอสังเกตการณ์หมู่บ้านไคผิง.....	15
ภาพที่ 2.3 ศาลบรรพบุรุษ เมืองเถียนจง เทศมณฑลจางฮว่า ประเทศไต้หวัน.....	17
ภาพที่ 2.4 Timeless Way of Building.....	18
ภาพที่ 3.1 คุณลักษณะของการสื่อสารของสถาปัตยกรรม.....	29
ภาพที่ 3.2 ตึกแถวหรือบ้านร้านค้าที่จอร์จทาวน์ เมืองปีนัง ประเทศมาเลเซีย.....	30
ภาพที่ 3.3 บ้านตองโคนัน ของชาวโตรากา ประเทศอินโดนีเซีย.....	31
ภาพที่ 3.4 เข็มทิศ หรือหลั้วผาน.....	33
ภาพที่ 3.5 ศาลเจ้าโรงเกือก ชุมชนตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร.....	34
ภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงรูปแบบภูมิอากาศ โดย พอลล์ โอลิเวอร์.....	41
ภาพที่ 4.2 บ้านอิกลู.....	42
ภาพที่ 4.3 บ้านในสภาพอากาศแบบซับอาร์กติก.....	43
ภาพที่ 4.4 บ้านไม้แบบดั้งเดิมของรัสเซีย หรืออีสบา (Izba) ในพิพิธภัณฑ์สถาปัตยกรรมไม้และชีวิตชาวนา ในเมืองซุสดาล (Suzdal) ประเทศรัสเซีย.....	44
ภาพที่ 4.5 บ้านพื้นถิ่นญี่ปุ่น “มินกะ” (Minka) ในจังหวัดกิฟุ (Gifu) ประเทศญี่ปุ่น.....	45
ภาพที่ 4.6 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในไต้หวัน "ซานเหอหยวน".....	46
ภาพที่ 4.7 กระโจมชาวมองโกเลีย (Mongolia Yurt).....	47
ภาพที่ 4.8 เมืองเก่าเยซด์ (Old City of Yazd) ประเทศอิหร่าน.....	48
ภาพที่ 4.9 หอคอยดักลม (Wind-tower).....	49
ภาพที่ 4.10 รูปด้านและรูปตัดของหอคอยดักลม.....	49
ภาพที่ 4.11 หมู่บ้านดินในเมืองตูร์ฟาน (Turfan).....	50
ภาพที่ 4.12 เรือนเกยที่ตั้งอยู่ในจิม ทอมป์สัน ฟาร์ม.....	51
ภาพที่ 4.13 บ้านยาวอู๋บัน ประเทศมาเลเซีย.....	52
ภาพที่ 4.14 บ้านตองโคนัน (Tongkonan) ที่โตรากา เกาะสุลาเวสี ประเทศอินโดนีเซีย.....	53
ภาพที่ 4.15 ซานเรือนภาคเหนือ.....	54
ภาพที่ 4.16 รูปแบบที่อยู่อาศัยที่เมืองคาฮุน ประเทศอียิปต์.....	55
ภาพที่ 4.17 ซากเมืองอูร์แห่งแคลเดีย ประเทศอิรัก.....	55
ภาพที่ 4.18 ลานบ้านหลังหนึ่งในกรุงไคโร ประเทศอียิปต์.....	56

ภาพที่ 4.19 ที่ราบสูงโลเอส ทางตอนเหนือของจีน.....	58
ภาพที่ 4.20 ภาพมุมสูงของลานบ้านที่สร้างขึ้นในหลุมดินโลเอสในเมืองซานหมินเซีย มณฑลเหอหนาน ทางตอนกลางของจีน.....	58
ภาพที่ 4.21 ชนเผ่าเฮเฮ.....	60
ภาพที่ 4.22 กระโจมของชาวคิกู ประเทศเคนยา.....	61
ภาพที่ 4.23 บ้านชาวเนยคิวซา ประเทศแทนซาเนีย.....	62
ภาพที่ 5.1 การตั้งถิ่นฐานของชาวบาจาอู.....	68
ภาพที่ 5.2 คุณสมบัติของดินในแต่ละภูมิภาค.....	68
ภาพที่ 5.3 อาคารดินของชาวฮากกา หย่งต้ง (Yongding) ผู้เจี้ยน ประเทศจีน.....	70
ภาพที่ 5.4 RoSana-Ayurveda Retreat Center เมืองโรเซนไฮม์ ประเทศเยอรมนี.....	71
ภาพที่ 5.5 ที่อยู่อาศัยถ้ำ อันดาลูเซียตะวันออก (Eastern Andalucia) ประเทศสเปน.....	71
ภาพที่ 5.6 ทางเดินภายในหมู่บ้านที่สร้างด้วยหินทั้งผนังและหลังคา ที่อัลเบโรเบลโล (Alberobello) อาควาเลีย (Aquila) ประเทศอิตาลี.....	72
ภาพที่ 5.7 เรือนไม้ลานนา.....	72
ภาพที่ 5.8 สถาปัตยกรรมไม้ไฟโรงเรียนปัญญาเด่น จังหวัดเชียงใหม่.....	73
ภาพที่ 5.9 ต้นกกถูกมัดรวมกันและสานร้อยรวมกันเป็นอาคาร พบในทางทิศใต้ของประเทศอิรัก.....	73
ภาพที่ 5.10 Marsh Arabs ในประเทศอิรัก สร้างที่อยู่อาศัยด้วยต้นกก (Reed).....	73
ภาพที่ 5.11 กลุ่มชนเผ่า Yanomamo Amer-Indians ประเทศบราซิล ได้สร้างบ้านป่าชุมชนด้วยไม้ และใบไม้ โดยสร้างผนังเป็นวงกลมเปิดโล่งตรงกลาง.....	74
ภาพที่ 5.12 เรือนกะเหรี่ยง จังหวัดราชบุรี.....	74
ภาพที่ 5.13 กระโจมเตอร์กานา ประเทศเคนยา.....	75
ภาพที่ 6.1 อุทยานแห่งชาติเลคดิสทริค ประเทศอังกฤษ.....	83
ภาพที่ 6.2 สวนพฤกษศาสตร์สิงคโปร์.....	83
ภาพที่ 6.3 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของบาห์ลี.....	85
ภาพที่ 6.4 ท่าแม่น้ำฮุกลีในเมืองโกลกัตตา.....	89
ภาพที่ 7.1 กรุงเทพมหานคร.....	97
ภาพที่ 7.2 เมืองโตเกียว.....	98
ภาพที่ 7.3 มหานครปักกิ่ง.....	98
ภาพที่ 7.4 ร้านค้าตึกแถวถนนเจริญกรุง.....	100
ภาพที่ 7.5 ย่านเมืองเก่ามะละกา.....	100
ภาพที่ 8.1 ชุมชนคลองสองสามัคคี จังหวัดปทุมธานี (1).....	109
ภาพที่ 8.2 ชุมชนคลองสองสามัคคี จังหวัดปทุมธานี (2).....	111

ภาพที่ 8.3 โดปี้มาตเมืองมูไบ ประเทศอินเดีย.....	112
ภาพที่ 8.4 การพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัยชุมชนรอบเขาสะแกกรัง กรณีของชุมชนบุกรุกที่ดินสาธารณะ และที่ดินวัด ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม.....	114
ภาพที่ 9.1 เมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม.....	123
ภาพที่ 9.2 เมืองจอร์จทาวน์ ปีนัง ประเทศมาเลเซีย.....	123
ภาพที่ 9.3 เมืองเก่าเชอมารัง ประเทศอินโดนีเซีย.....	126
ภาพที่ 10.1 พิพิธภัณฑ์หัตถกรรมแห่งชาติ.....	137
ภาพที่ 10.2 โรงเรียนปัญญาเด่น.....	138
ภาพที่ 10.3 The Centre of Development Studies.....	139

ก่อนที่จะไปสู่แนวคิดเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ผู้เขียนขอแนะนำเข้าสู่การค้นหาความหลากหลายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและแนวทางการศึกษา รวมทั้งการทำความเข้าใจกระบวนการเกิดความเป็นพื้นถิ่นในเบื้องต้นก่อนที่จะขยายไปสู่การอธิบายรายละเอียดในบทต่อไป

1.1 สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคืออะไร

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (Vernacular Architecture) ซึ่งเป็นแนวคิดภายในสาขาสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญในการสะท้อนวัฒนธรรมและตัวตนของชุมชน คำว่า “พื้นถิ่น” ที่มาจากภาษาละติน ซึ่งหมายถึง “พื้นเมือง” และมีการเชื่อมโยงกับแนวคิดเกี่ยวกับภาษาศาสตร์เพื่ออธิบายถึงการแสดงออกที่เฉพาะเจาะจงในสถาปัตยกรรมที่มาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น นักวิชาการได้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลาย ซึ่งขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้นิยาม สำหรับคำนี้ พอล โอลิเวอร์ (Paul Oliver) ศาสตราจารย์ด้านสถาปัตยกรรมแห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดบรู๊คส์ (Oxford Brookes University) (ภาพที่ 1.1) ผู้ซึ่งอุทิศชีวิตเพื่อการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเขาเป็นผู้รวบรวมสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของโลก (Encyclopedia of World Vernacular Architecture) ทั้ง 3 เล่ม เขาได้กล่าวว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นตอนนี้เป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการแสดงถึงชนพื้นเมือง ชนเผ่า ชาวนา และสถาปัตยกรรมดั้งเดิม” โอลิเวอร์ (Oliver, 1997, p. xxiii) ได้กล่าวต่อว่า คำว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประกอบด้วยอาคารบ้านเรือนและอาคารอื่น ๆ ของผู้คน เกี่ยวข้องกับบริบทด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่พวกเขาเป็นเจ้าของหรือสร้างโดยชุมชนซึ่งใช้เทคโนโลยีแบบดั้งเดิม สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นทุกรูปแบบถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะรองรับเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของวัฒนธรรมที่สร้างพวกเขา”

ภาพที่ 1.1 Paul Oliver

ที่มา: Radar Institutional Repository of Oxford Brookes University, 2017

The International Council on Monuments and Sites (A Non-governmental International Organization) ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างประเทศที่ไม่ใช่ภาครัฐที่อุทิศตนเพื่อการอนุรักษ์อนุสาวรีย์และที่ตั้งของโลก ที่รู้จักกันในนาม ไอโคโมส (ICOMOS) โดยย่อ มีกฎบัตรเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อจุดประสงค์ในการปกป้องมรดก พื้นที่

กฎบัตรก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 ได้ระบุว่า “อาคารพื้นถิ่นเป็นวิธีดั้งเดิมและเป็นธรรมชาติที่ชุมชนเป็นเจ้าของบ้าน มันเป็นกระบวนการต่อเนื่องซึ่งรวมถึงการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดทางสังคมและสภาพแวดล้อม”

ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า ความสำคัญของความเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคือมันเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของเรา มันเป็นการแสดงออกพื้นฐานของวัฒนธรรมของชุมชนหรือภูมิภาคของความสัมพันธ์กับดินแดน พื้นที่และสภาพแวดล้อม และในเวลาเดียวกันมันยังเป็นการแสดงออกของความหลากหลายทางวัฒนธรรมของโลก

กฎบัตรไอโคโมสมีเป้าหมายในการปกป้องมรดกเชิงสถาปัตยกรรมซึ่งสื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ การสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไม่ได้มีเพียงแต่ความสวยงามเพียงอย่างเดียวแต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ

คำจำกัดความที่เป็นไปได้คือ สิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นในสถานที่เฉพาะในเวลาใดเวลาหนึ่ง และนั่นก็ช่วยให้สถาปนิกได้รับรู้ปรากฏการณ์บางอย่างที่แตกต่างจากความเป็นสมัยใหม่ เพราะว่าสถาปนิกที่สร้างสรรค์สิ่งก่อสร้างต้องพิจารณาว่าอาคารที่ทำการออกแบบหรือก่อสร้างนั้นเป็นส่วนหนึ่งของภาษาพื้นถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือถ้ามีการสร้างอาคารโดยใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น อิฐ กระเบื้อง หรือแม้แต่กระจกที่มาจากที่อื่น มันจะถูกเชื่อมต่อเข้ากับบริบทพื้นถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น จึงอาจจะไม่แปลกที่อาคารที่มีมากที่สุดในโลกคืออาคารธรรมดาที่สร้างโดยคนธรรมดาสามัญ

คำถามสำคัญอีกคำถามคือ

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นต้องเป็นแบบงานประเพณีด้วยหรือไม่

แล้วสิ่งนี้เกี่ยวข้องกับประเพณีและชนพื้นเมืองอย่างไร?

ซึ่งอาจจะตอบได้ยากแต่เราสามารถเห็นได้อย่างแน่นอนว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมักจะแสดงให้เห็นถึงการส่งมอบประเพณีและความรู้จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่น ดังนั้น หนึ่งในคุณสมบัติของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคือการแบ่งปันความรู้ มันเป็นความรู้ที่แบ่งปันกันทั่วไปในหมู่ผู้คนในวัฒนธรรมนั้น ๆ และเมื่อมีการแบ่งปันก็มีแนวโน้มที่จะถูกส่งมอบและกลายเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีของคนในวัฒนธรรมนั้น มันเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

อาจจะกล่าวสรุปได้ว่า คำจำกัดความของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีอยู่อาจแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ภูมิหลังของผู้ให้คำนิยาม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มีสิ่งที่สำคัญเหมือนกัน เช่น รูปแบบและลักษณะอาคาร วัสดุก่อสร้าง ระบบการก่อสร้างและงานฝีมือ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมพื้นถิ่นนี้ควรรวมถึงอาคารและภูมิทัศน์เมืองหรือชนบทซึ่งสร้างโดยคนธรรมดาโดยอาศัยความรู้ที่เข้าใจร่วมกันและแบ่งปันกันในหมู่คนที่มีรากวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์เดียวกัน และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือความรู้เหล่านั้นได้สืบทอดมาหลายชั่วอายุคนในรูปแบบของประเพณี

กว่าหลายทศวรรษในประเทศไทยได้มีการศึกษาเรื่องสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และปัจจุบันได้ตั้งฐานอย่างมั่นคงในหลายมหาวิทยาลัยโดยมีการสร้างหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนขึ้น การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้ผลิตและบันทึกเรื่องราวของอาคารท้องถิ่นหรือสถาปัตยกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษารูปแบบอาคาร การศึกษาวิวัฒนาการอาคาร การศึกษาภูมิศาสตร์และทรัพยากร ซึ่งบางครั้ง เหล่านี้ล้วนมีความคาบเกี่ยวกับการวิจัยทางประวัติศาสตร์ แนวโน้มการศึกษานี้ยังคงแพร่หลายในหมู่นักวิชาการ (Oliver, 1969; Upton, 1993; Alsayyad, 1995, 2013, 2014; Rapoport, 1990) ที่ทำการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เข้าใจขอบเขตของการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมากขึ้น ได้มีนักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้คำนิยามความหมายของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นแตกต่างและสอดคล้องกันดังนี้

วิวัฒน์ เติมยพันธ์ (2553, หน้า 29) กล่าวว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง รูปแบบของอาคารที่ชาวบ้านสร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นและเน้นเฉพาะอาคารประเภทที่พักอาศัย ซึ่งมีลักษณะแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะของวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และดินลมฟ้าอากาศที่ต่างกัน

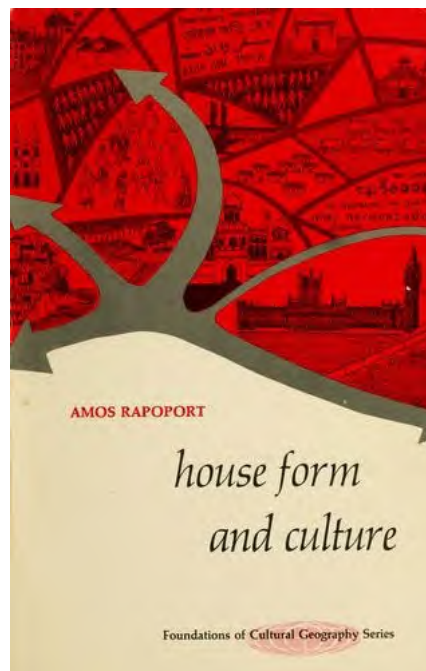
พีระเดช จักรพันธ์, ม.ร.ว. และคณะ (2553, หน้า 18) สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น หมายถึง สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่มนุษย์สร้างขึ้นในแต่ละท้องถิ่นที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เพื่อสนองความต้องการของชุมชนนั้น ๆ รูปแบบสิ่งก่อสร้างอาจจะพัฒนาไปจากรูปแบบเดิมโดยปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต และยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม ความเชื่อ (วีระ สัจกุล, 2553) จากข้างต้น อาจจะกล่าวสรุปได้ว่า สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคือสิ่งก่อสร้างในรูปแบบอาคารที่แต่ละท้องถิ่นสร้างขึ้นด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมนั้น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนหรือปัจเจกบุคคล

อย่างไรก็ตาม ความเป็นพื้นถิ่นสามารถนิยามได้ผ่านสถานะทางสังคม (Social Status) ไม่ใช่เพียงแต่ตัวอาคารแต่ยังรวมถึงตัวผู้สร้างด้วย และคำว่า “พื้นถิ่น” ได้นิยามอาคารเหล่านั้นในฐานะที่เป็นสิ่งที่ย่อนน้อมต่อธรรมชาติ นอกจากนี้ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังถูกนิยามในฐานะการศึกษาอาคารแบบประเพณี และโครงสร้างแบบประเพณีเป็นสิ่งที่ทำให้เราเข้าใจท้องถิ่นได้ดีที่สุด ซึ่งตัวอาคารพื้นถิ่นได้แสดงออกผ่านโครงสร้างและโครงสร้างเป็นตัวกำหนดพื้นที่ใช้สอย รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างที่ตั้ง โครงสร้างและวัสดุ เหล่านี้ล้วนเป็นศูนย์กลางของการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

จะเห็นได้ว่า ในการทำความเข้าใจสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและช่วยให้กำหนดบริบทและสามารถมองลึกเข้าไปในประเด็นต่าง ๆ ดังนั้น เราจะกลับไปหาคำถามเริ่มต้น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นคืออะไร? แน่นอนว่ามันเป็นภาษาท้องถิ่นที่สร้างในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะอภิปรายในส่วนต่อไป

1.2 ทบทวนแนวทางการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

ในหนังสือ *House Form and Culture* ของ อามอส ราโปพอร์ท (Amos Rapoport) (ภาพที่ 1.2) เขานิยามสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในฐานะที่เป็นกระบวนการ ซึ่งเน้นไปที่มันถูกออกแบบและสร้างอย่างไร คำอธิบายของราโปพอร์ทมีแนวโน้มที่จะเน้นว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นในเรื่องของสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นวิธีการสร้างแบบพื้นเมืองโดยใช้วัสดุในท้องถิ่นและวิธีการก่อสร้างแบบดั้งเดิมและการออกแบบโดยคนธรรมดา มันถูกนิยามว่าเป็น “สถาปัตยกรรมที่ปราศจากสถาปนิก” เช่นเดียวกัน ในปี 1964 เบอร์นาร์ด รูโดฟสกี (Bernard Rudofsky) ได้แสดงนิทรรศการที่ Museum of Modern Art (MOMA) พร้อมกับจัดพิมพ์หนังสือชื่อ *Architecture Without Architects: A Short Introduction to Non-Pedigreed Architecture* ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตระหนักถึงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เขาได้กล่าวว่า “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นไม่ผ่านวงจรแฟชั่น มันเกือบจะไม่เปลี่ยนรูปแน่นอน สามารถปรับปรุงได้เพราะมันรับใช้วัตถุประสงค์เพื่อความสมบูรณ์แบบ”

ภาพที่ 1.2 *House Form and Culture*
ที่มา: Rapoport, 1969

การศึกษาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 อาคารแบบประเพณีได้ถูกศึกษาในรูปแบบของชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม และวัตถุทางวัฒนธรรม (Material Culture) ซึ่งจะถูกตีความในฐานะที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ซึ่งในการศึกษานี้ได้ขยายออกไปมุกกว้างขึ้นด้วยการศึกษา

ของ อามอส ราโปพอร์ท และ พอล โอลิเวอร์ ซึ่งขยายความเข้าใจขององค์ประกอบซึ่งมีส่วนทำให้เกิดผลผลิต และพัฒนาการของอาคารแบบประเพณีสู่การรวมการปฏิบัติการทางวัฒนธรรมและพิธีการทางสังคม

โอลิเวอร์ (Oliver, 1997) ได้แสดงให้เห็นว่า ผลกระทบทางวัฒนธรรมของอาคารคือผลรวมของคุณค่าของมนุษย์ กิจกรรมและสิ่งประดิษฐ์ที่มีผลต่อการก่อตัวของอาคารและให้ความหมายและทิศทางต่อชีวิตที่อาศัยอยู่ในอาคาร จากการตีความนี้ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและอาจรวมถึงสถาปัตยกรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะสร้างด้วยหิน ไม้ ดิน ไม่ได้เป็นเพียงตัวอย่างของทฤษฎีสถิตนิยมใหม่ที่ว่า “รูปแบบตามหน้าที่” (Form Follows Function) แต่มีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ซับซ้อน โอลิเวอร์ได้แสดงให้เห็นอย่างต่อเนื่องว่าอาคารดั้งเดิมเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนสูงซึ่งสามารถแสดงความหมายหลายอย่างผ่านรูปแบบและการตกแต่งที่ล้อมรอบพื้นที่อยู่อาศัยและกรอบพิธีกรรมของมนุษย์และการใช้ชีวิตในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ ราโปพอร์ท (Rapoport, 1969) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่ามันมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างการศึกษาที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมในด้านภูมิศาสตร์วัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นควรให้ความสำคัญกับชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในอาคารที่พวกเขาสร้างขึ้น การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นการศึกษาความสัมพันธ์และการปรับตัวของรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่อสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ ระบบนิเวศ และภูมิอากาศ ด้วยหลากหลายวิธีการ เช่น การอนุรักษ์นิยมแบบดั้งเดิม การสืบทอดเทคโนโลยีการก่อสร้างแบบดั้งเดิม และการใช้วัสดุท้องถิ่นเชื่อมโยงทั้งกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงการมุ่งเน้นไปที่การฟื้นฟูประเพณีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและสังคม

อาคารพื้นถิ่นเป็นสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมก่อนยุคอุตสาหกรรม และสัมพันธ์กับขอบเขตดินแดนภูมิภาคและภูมิอากาศ มันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตใจมนุษย์และประสบการณ์ที่ไม่ซ้ำกันโดยการสังเกตปรากฏการณ์ธรรมชาติ อาคารพื้นถิ่นไม่ว่าจะเป็นรายบุคคลหรือเป็นชุมชนทั้งหมดเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดของความกลมกลืนระหว่างพฤติกรรมมนุษย์ อาคารและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มันบรรจุไปด้วยมรดก ข้อมูลที่ไม่ได้ถูกบันทึก และดูเหมือนว่ามันเป็นผลผลิตที่ตกทอดมาหลายร้อยปี เพื่อให้ที่พักพิงที่สะดวกสบายในสภาพอากาศท้องถิ่น โดยใช้วัสดุที่มีอยู่และเทคโนโลยีการก่อสร้างที่เป็นที่แพร่หลาย โอลิเวอร์เป็นหนึ่งในนักวิจัยกลุ่มแรกที่ได้ศึกษาสถาปัตยกรรมภาษาถิ่นและแนวคิดของมัน เขาเชื่อว่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นประเภทของสถาปัตยกรรมที่เติบโตในชุมชนที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคม ภูมิอากาศ และเทคโนโลยีในช่วงเวลานั้น ๆ นอกจากนี้ มันยังเข้ากันได้กับค่านิยม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมนั้น ๆ โทมัส ฮับกา (Tomas Hubka) มีทฤษฎีที่คล้ายกันเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และเขาเชื่อว่าเราไม่สามารถพิจารณาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยปราศจากการตระหนักรู้ เนื่องจากสถาปัตยกรรมนี้เป็นผลมาจากภูมิปัญญาและสติปัญญาของมนุษย์ (Hubka, 2012) ราโปพอร์ทยังหมายถึงการดำรงอยู่ของความสามารถภายในการสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น เขาเชื่อว่าผลิตภัณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือสิ่งปลูกสร้างของคนพื้นถิ่นมีความสัมพันธ์กับการใช้ความสามารถภายในของพวกเขา มากกว่าความต้องการในการควบคุมสภาพแวดล้อม มันเป็นความสมดุลระหว่างสถาปัตยกรรมและธรรมชาติ (Rapoport, 1990)

หากจะกล่าวถึงในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่น หนังสือ Dwellings ของ โอลิเวอร์ (Oliver, 2003) ได้แสดงถึงถิ่นที่อยู่อาศัยในแต่ละวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงเข้ากับเศรษฐกิจ คุณค่าทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย Dwelling เป็นทั้งกระบวนการและเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้าง (Process and Artefact) และ Dwelling เป็นมากกว่าโครงสร้าง มันคือจิตวิญญาณ ถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นตัวอย่างที่ดีของวิธีการทางมานุษยวิทยา มากกว่าสถาปัตยกรรมที่นอกเหนือไปจากความชื่นชมในรูปแบบอินทรีย์ธาตุ (Organic) แต่เป็นการดูกระบวนการพลวัตของการใช้ชีวิตในสถานที่นั้น ๆ นำไปสู่ความเข้าใจในอาคารดั้งเดิม

สิ่งเหล่านี้เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีความแตกต่างระหว่างสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้สถานะของศิลปะสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ ขณะที่คำจำกัดความทางสังคมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอาคารเป็นสิ่งประดิษฐ์ของวัฒนธรรมมนุษย์ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็น “ภาษาสถาปัตยกรรมของผู้คน” การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอาจเป็นสาขาการศึกษาที่ครอบคลุมและต่อเนื่อง ซึ่งสามารถรวมวิธีการและมุมมองจำนวนมาก และอาจรวมถึงอาคารในฐานะสิ่งสะท้อนความดั้งเดิม สะท้อนความเป็นภูมิภาค สะท้อนการไม่ระบุตัวตน สะท้อนชีวิตประจำวัน และสะท้อนความร่วมมือ

1.3 การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในมิติต่าง ๆ

เราสามารถเรียนสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้หลากหลายวิธี ตัวอย่างเช่น ในงานสารานุกรมสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของโลก (ภาพที่ 1.3) โอลิเวอร์ได้แสดงวิธีการต่าง ๆ ประมาณ 20 วิธีทางในการชื่นชมและศึกษาสภาพแวดล้อมพื้นถิ่น อาทิเช่น ทางมานุษยวิทยา โบราณคดี สถาปัตยกรรม พฤติกรรม การอนุรักษ์ นิเวศวิทยา ชาดิพันธุวิทยา ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑศาสตร์

ในทำนองเดียวกัน ในช่วงทศวรรษ 1960 รูตอฟสกีได้เสนอมุมมองในการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น รวมถึงที่พักพิงชาวนาในชนบท สถาปัตยกรรมดั้งเดิมและชนพื้นเมืองดั้งเดิมก่อนอุตสาหกรรม ในบริบทของทุกวันนี้ อาจจะกล่าวได้ว่า เราอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมพื้นถิ่น สภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้นของเราไม่ได้ถูกสร้างขึ้นโดยสถาปนิกหรือนักวางผัง ดังนั้นกลับไปสิ่งที่รูตอฟสกีพูดว่าสถาปัตยกรรมที่ไม่ได้ออกแบบโดยสถาปนิกนั้นเป็นความจริง สิ่งที่เขาอ้างถึงในเวลานั้นเพราะไม่มีผู้เชี่ยวชาญที่สามารถกล่าวถึงคุณสมบัติดังกล่าว

ในศตวรรษที่ 19 สถาปนิกได้ถูกยกให้เป็นอาชีพหนึ่งที่ต้องได้รับใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพและต้องไปศึกษาในสถาบันการศึกษาเพื่อรับวุฒิการศึกษา แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสร้างไม่มีอยู่ก่อนศตวรรษที่ 19 แน่นอนว่ามันมี ความเชี่ยวชาญของพวกเขาส่งสร้างบ้านที่มีทักษะความเชี่ยวชาญ รู้วิธีการก่อสร้างมาก่อนหน้านั้นแล้ว ดังนั้น ศตวรรษที่ 21 คำว่าสถาปนิกในทุกวันนี้มีความหมายทางกฎหมายเฉพาะในประเทศ หรือพื้นที่ที่มีการบังคับใช้กฎหมายในการก่อสร้างอาคาร